

Í frælsi - og ikki við lógartvingsli

Um kvøðing og dans í fólkaskúlanum - aftursvar til Regin Eikholm

Harmiligt, at tað so sjáldan ber til at hava sakligar viðgerðir av nøkrum máli her á landi. Í so máta er greinin hjá tær, Regini Eikholm, eitt gott skúladømi.

Eg kenni teg ikki, minnst meg ikki hava skifti orð við teg. Men sjálvt um eg nú av grein tini og niðrandi um-mæli tínum av mær persónliga eri komin at kenna teg eitt sindur betur, og sjálvt um fleiri fólk tí hava biðið meg ikki svara eini grein, ið "ríður so niðarlaga", so vil eg kortini í stuttum greiða Føroya fólk frá, hvat málið í sjálvum sær snýr seg um:

Eitt lógarkrav, at

føroyskur dansur og kvøðing skal verða kravt undirvísingarevni í fólkaskúlanum - á javnt við tær evni, sum standa í § 11 í galdandi fólkaskúlalóg.

Hetta var í stuttum tað tilmæli, sum ein 4-manna-nevnd mælti til í "Áliti um dans og kvøðing í skúlanum" á heysti 1994, og sum Regin Eikholm tekur undir við av fullum huga.

Um Føroya Løgting samtykkir eitt tilfikt tilmæli, so verður tað her eftir eitt beinleiðis lógarkrav, at øll børn, sum ganga í fólkaskúlan, skulu hava føroyskan dans og kvøðing, - um tær so vilja tað ella ikki!

Ráðleggingarnevnd Fólkskúlsins, ið viðgjørir umrøddu áliti bæði væl og virðiliga, kom til ta einmæltu niðurstøðu, at tað ikki verður hildið rætt og rimiligt at mæla til at seta føroyskan dans og kvøðing sum eitt lógarkrav til øll børn, sum ganga í fólkaskúlan.

Grundgeving:

1) Frælsi - og ikki lógartvingsli!

Nú eins og fyri 35 árum síðan (tá ið vit finga "Brúnbók") eru tað foreldur, ið ikki ynskja, at børn teirra við lógarkravi skulu verða tvingað at dansa og kvøða í skúlanum ímóti sínum egna vilja. Nevndin heldur, at í einum almennum skúla í frælsu landi eigur tilfikt støða at verða vírd og tiki til eftirtektar.

Nevndin heldur eisini, at møguleigar undantaksreglur frá tilvikum lógarkravi kunnu fáa álvarligar avleiðingar fyri virksema skúlsins, har summi børn fara at dansa, meðan onnur - av ymiskum orsøkum - standa uttanfyri. Við tilvikum undantaksreglum verður ikki

beinleiðis settur millum næmingar skúlsins: millum teirra, ið dansa - og teirra, ið ikki dansa. Tilfar atgerðir oyðileggja í fyrstu syftu bæði samanhaldið og tiskil eisini trivnaðin í skúlanum, og tær verða torfórar at fyrstisa. Av lógartvingsli og vandamiklum undantaksreglum spyrst tí einki gott - heldur ikki fyri dans og kvøðing í skúlanum!

2) Ikki í lóg - men í lesiatlan!

Kvæði, dansur og kvøðing eru sjálvsagðar partsgreinir í lesiatlanini so sum t.d. fimleikur, svimjing, sálmar, sangir, seyming, binding o.m.a. eisini eru tað. Felags fyri allar partsgreinir er, at eingin teirra (heldur ikki dansur og kvøðing!) eigur at standa í sjálvari lógini, tí lógin er ein karmur. Í lógini eiga bert sjálvar lærugreinirnar at standa, meðan partsgreinirnar (disciplinirnar) skulu standa í lesiatlanini, sum tær sjálvsagt eisini gera.

Úr bókini Fólkskúlin - Leiðbeinandi lesiatlan - Yrkisligur partur, ið Landskúlaráðið hevur samtykt sum leiðbeinandi lesiatlan fyri fólkaskúlan, skal verða endurgivið (í samandrætti), hvat har stendur um partsgreinirnar - kvæði, dans og kvøðing:

Lærugreinin FØROYSKT: 2. undirvísingartur Fagrar bókmentir: ...kvæði og tættir.

...Undir viðgerðini av kvæða- og tættarkring er natúrligt, at farið verður upp á gólv. (s. 56-57).

3. undirvísingartur ...Tey elstu skriftmínini, fornur norrønur skaldskapur í føroyskari týðing, eldru og yngri kvæðini og tættirnir, kvæðasavningin ... (s. 59).

3. undirvísingartur ...Fornsguskaldskapur (saga), fólkavísur, (s. 92). Lærugreinin ÍTROTTUR 1. undirvísingartur Spæl, dansur, framfærsla, Óskipað og skipað spel, stev, stiggongd, dansispøl (s. 209).

2. undirvísingartur Spæl, dansur, framfærsla, fólkadansur, føroyskur dansur, dansur - tónleikur, framfærsla við skipaðum og óskipaðum innihaldi ... (s. 211).

Lærugreinin SANGUR/TÓNLEIKUR 1. undirvísingartur ...Sangspøl, dansispøl, fólkadansur (s. 236) 2. undirvísingartur

... Sangspøl, dansispøl, føroyskur dansur, fólkadansur (s. 240) 3. undirvísingartur ...kvæði og kvøðing, fólkadansur og -sangur... (s. 242).

Við stóði í tí, sum her er staðfest í teimum leiðbeinandi lesiatlanum fyri fólkaskúlan, skal so tann einstaki fólkaskúlin sambært § 24 í fólkaskúlalógini gera sína egna lesiatlan. Í tí sambandi skal hvør skúli sær og viðkomandi skúlanevnd m.a. taka støðu til: hvar (í hvørji lærugrein), nær (í hvørjum skúlaári) og í hvørjum vavi partsgreinirnar kvæði, dansur, kvøðing, dansispøl o.s. fr. skulu koma inn í lesiatlan skúlsins - ella um t.d. dansur og kvøðing yvirhøvur skulu vera partsgrein í tí ávísu skúlanum.

Higartil hava foreldur, lærarar og skúlanevnd á staðnum altíð havt tað frælsi at valt, um dansur og kvøðing skal vera í "teirra skúla" ella ikki. Hesum demokratiska sjónarmiði tekur ein samd Ráðleggingarnevnd undir við. Tí er hon eisini avgjort ímóti, at børn nú við lógarkravi skulu verða tvingað at dansa og kvøða!

Nú hevur mín góði barnaskúllærari Jóhan Kallsøy, sáli, eisini verið nevndur (enná í oddagrein Dimmalættingar!) í málinum um dans og kvøðing í skúlanum. Loyvi mær tí at minna á, at Kallsøy eisini var limur í teirri lesiatlanarnevnd, sum í 1962 skrivaði Undirvísingarsveigjledning for folkeskolen på Færøerne (Brúnbók). Henda undirvísingarsveigjledning var lutvís í gildi alt til 1993.

Viðvíkjandi spurninginum um kvøðing og dans, ið her verður umrøddur (og í nevndu oddagrein), sigur nevndin og herimillum Jóhan Kallsøy:

"Føroyskur dansur

Øll munnu vera samd um, at kvæði og vísur saman við tí teirri lesiatlanarnevnd, sum í 1962 skrivaði Undirvísingarsveigjledning for folkeskolen på Færøerne (Brúnbók). Henda undirvísingarsveigjledning var lutvís í gildi alt til 1993. Viðvíkjandi spurninginum um kvøðing og dans, ið her verður umrøddur (og í nevndu oddagrein), sigur nevndin og herimillum Jóhan Kallsøy:

Nevndin tekur ikki støðu til, um føroyskur dansur

skal takast upp sum lærugrein í skúlanum. Tað má laga seg eftir tí støðu, myndugleikarnir á plássinum og foreldur og lærarar hava í hesum spurninginum. Men at kvæðini og føroyski dansurin eiga virði - eisini uppalingsliga - sum nýtt á rættan hátt eru av stórum týðningi, er einki at ivast í." (Brúnbók, s. 130).

Sum lesarin sær, so tekur ein samd Ráðleggingarnevnd undir við hesum somu sjónarmiðum, sum táverandi Lesiatlanarnevnd (og m.a. Jóhan Kallsøy) hevði fyri 35 árum síðani!

Eftandur á greinini setur Regin Eikholm mær sum formanni í Ráðleggingarnevnd Fólkskúlsins tríggiar spurningar, og er svar mitt hetta:

1. Hvi er álitið um dans og kvøðing í føroyska fólkaskúlanum tagt í hel?

Álitið um dans og kvøðing í føroyska fólkaskúlanum hevur ikki verið tagt í hel av "yndisorðum" sum mistreyti, erkvismi, narastisk-um orsøkum o.s. fr., sum eg verði lagdur undir. Í samráð við landskúllastjóran og sum formaður í Ráðleggingarnevnd Fólkskúlsins legði eg tað sjáldandi fyri nevndina, har allir 7 limirnir góvu tí eina drúga og virðiliga viðgerð.

Nevndin er samd um, at álitið um "Føroyskan dans" er í sjálvum sær eitt dygdarverk og fongur at eiga hjá øllum teimum, ið bera tokka til okkara mentan og siðarv. Ikki minst hjá lærarunum.

Men Ráðleggingarnevndin kom, sum longu nevnt, til ta einmæltu niðurstøðu, i) at m.a. dansur og kvøðing jú longu eru væl og virðiliga umboðað enná í fleiri lærugreinum í lesiatlanini, har tær av røttum eiga at standa, 2) og at tað ikki verður hildið rætt og rimiligt at mæla til at seta føroyskan dans og kvøðing sum eitt lógarkrav til øll børn, sum ganga í fólkaskúlan, soleiðis sum mælt verður til í álitinum um "Føroyskan dans".

Nevndin heldur tvørturímóti - eins og allar fyrrverandi lesiatlanarnevndir eisini hava hildið, at í hesum máli eigur frælsi at valda og ikki lógartvingsli!

2. Ert tú ímóti, at okkara kvæðamentan og føroyskur dansur verður lærdur á grundstøði í fólkaskúlanum?

Eg noyðist til greidleika at minna bæði Regin Eik-

holm og lesarar blaðsins á, at undirritaði eisini hevur verið formaður í teirri Lesiatlanarnevnd, sum í 1993 greiddi úr hondum m.a. umrøddu lesiatlan: Fólkskúlin - Leiðbeinandi lesiatlan - Yrkisligur partur, haðani áður nevndu samandrætti viðvíkjandi dansi og kvøðing eru tikið. Loyvi mær tí bara at nevna, at ongantíð áður í Føroya skúlsøgu hevur okkara kvæðamentan og føroyskur dansur fingið so rúmar ræsur og slíkar menningarmøguleikar sum í hesi leiðbeinandi lesiatlan fyri fólkaskúlan. Tað skal viðmerkast, at tað var ein samd Lesiatlanarnevnd, sum gjordi ta leiðbeinandi lesiatlanina, so vónandi skilur tú svar mitt um, at her - sum so mangan - telja verk meira enn orð!

3. Er tað eftir tínum tykki nokur andsøgn millum okkara kvæðamentan og okkara átrúna?

Regin, eg ætli mær ikki at standa tær til svars fyri, hvør mín persónliga áskoðan er um tilíkan spurning, tí sambært ærumeiðandi grein og útspelling av mær persónliga - stendur tú jú sjálvur sum tann fyrsta andsøgnin til tín eigna spurning.

Í hesum viðfangi noyðist eg tó at nevna, at undirritaði hevur sum formaður bæði í Lesiatlanarnevndini og Ráðleggingarnevndini verið við til eftir førimuni at lagt úr hondum 7 bókur (umleið 1000 síður), sum vónandi fara at vera til gleði og gagns fyri tann føroyska fólkaskúlan og tað ættarlið, sum tekur við, nú vit fara. -

So, Regin, um tú hirðir at lesa tað, hesar nevndir hava skrivað um m.a. okkara (kvæða)mentan og kristindóm, so man vera óneyðugt at hjá tær at spyrja og enn minni hjá mær at svara.

Men hetta man neyvan nakrantíð hava verið ætlan tít, tí umframt alla persónliga útspelling og hunddálking, skírur tú jú verk okkara bert at vera Orð, Orð, Orð og einki annað. - So er tað sagt!

Føroya fólk man eisini hava sæð ta takkarløn, sum sjálvt Dimmalætting heilsar okkum við undir hesi yvirskrift í oddagrein síni: **Ja, skamm og last í heilarnar!**

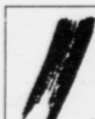
Blaðið nevnr annars í oddagrein síni mín góða barnalærara Jóhan Kallsøy. Regin Eikholm nevnr fadurin at kirkjumáli okkara Jákup Dahl og tann síðiliga mentamannin og mín persónliga vinmann Pól Eide.

Eg eri í grundini fegin um, at tit nevna hesar mentamenn, ið síðiliga og sáttliga laðaðu ein varðan fyri og annan eftir bæði í kirkju og skúla. Teirra lutur lá ikki eftir. Vit heystaðu ávøkst teirra. Í hesi keldu og hatsku tíð er tað jú í grundini bert hitin av hondum teirra og teirra líkum, ið enn flóvar.

Men Jákup Dahl mátti jú so sanniliga eisini kenna svíðan av Regini Smíði og hansara líkum!

24. februar 1997

Petur J. Sigvardsen
formaður í
Ráðleggingarnevnd
Fólkskúlsins

Sosíalurín - fimm ferðir um vikuna við tí feskasta!